

PANEL 1: České národní zájmy a politika v EU: přítomnost a budoucnost

Definování „vnějšího“ českého národního zájmu v 90. letech minulého století bylo celkem jednoduché: „Návrat do Evropy“, do euroatlantického souručenství, odkud jsme byli jen dočasně vytrženi.

Poté, co jsme především prostřednictvím členství v EU a NATO dosáhli tohoto cíle, je hledání dominantního českého zájmu a vektoru zahraniční politiky komplikovanější - již se tak zjevně nenabízí, a úměrně tomu se také diferencují a polarizují názory na důležité oblasti mezinárodního působení ČR. A samozřejmě i působení ČR v EU.

Česká republika přitom má své pohnuté dějiny a z nich jasně vyplývá, jak je pro nás důležité pevné ukotvení v evropském a euroatlantickém systému spolupráce demokratických zemí. Jakákoli eroze této spolupráce i institucí, které ji ztělesňují, vrací do hry nejistotu a velká rizika, kterým Evropa v minulém století čelila, a také se jich prostřednictvím integrace pokusila zbavit. Význam a soudržnost EU by měly být společným východiskem české diskuse pro všechny demokratické politické síly.

Základní linie takové diskuse máme: vytyčuje je například Koncepce zahraniční politiky ČR z roku 2011, podle níž *„Hlavním zájmem ČR je silná, demokratická a konkurenceschopná EU vytvářející široký prostor svobody, bezpečnosti a práva.“*

Ale i tak zůstává dostatek prostoru pro rozdílné vnímání evropského projektu, jeho dalšího směřování a místa ČR v jeho rámci. A toto rozdílné vnímání je nepochybně umocněno i krizí, kterou EU a eurozóna v posledních letech prochází. ČR se tak ve vztahu k EU opět ocitá tak trochu „na křižovatce“. Tentokrát jde především o míru zapojení do evropské integrace.

Rozdílné názory přitom často nejsou řešeny vnitřní diskusí a projevují se – a jsou prezentovány – navenek. ČR ke své škodě v klíčových otázkách EU nepůsobí jednotně. A patrně i díky tomu je rozšířené vnímání ČR jako euroskeptické, kverulantské a jaksi „neochotně evropské“ země. Toto vnímání nemusí mít nutně objektivní základ (statistiky hlasování v Radě EU tomu nenasvědčují), ale tato legenda již žije svým vlastním životem.

S EU máme možná méně vážných věcných problémů než problémů „ideologických“. Občasná ideologizace postojů vůči EU omezuje naši schopnost

věcně definovat naše zájmy a hájit je v racionální debatě; devaluje naše argumenty. Přitom máme řadu vysoce kvalifikovaných odborníků a vyjednávačů; efekt jejich dobré práce může být ale poněkud znehodnocen právě neujasněností celkového směřování a ideologickými bariérami.

Přitom – a dovolím si opět ocitovat z Koncepce zahraniční politiky - „*EU je klíčovým prostorem a zároveň i nástrojem k prosazování cílů a zájmů ČR.*“ Od těch obecných až po konkrétní - často resortní - témata zasahující všechna ministerstva a instituce. K tomu je ovšem třeba jisté taktiky a diplomacie. Naše politika nesmí být poučováním ostatních o české pravdě v situaci, kdy kolem stolu je 26 dalších „pravd“. Tím naše zájmy neprosadíme.

Někdy tak zbytečně oslabujeme svojí vyjednávací pozici v EU rázným odmítáním nějakého návrhu jen proto, že se někomu zdá být příliš „evropský“, jakkoli třeba věcně koresponduje s naší domácí politikou. Příkladem budiž „fiskální pakt“.

Stává se také, že odmítáme již předem určitá řešení, ale zároveň lpíme na tom, abychom se podíleli na jejich tvorbě: připomínáme tak cestujícího, který nechce, aby mu ujel vlak, do kterého ale nechce nastoupit.

Určité rezervy máme také například v prosazování zájmů ČR prostřednictvím poslanců v Evropském parlamentu. Nejednotností a tím, že netáhneme za jeden provaz si vlastně – nikým nenucení - snižujeme svojí váhu či „konkurenceschopnost“ v evropské hře.

Bylo by tedy vhodné:

- kriticky se zamyslet nad tím, jak postupujeme v důležitých otázkách týkajících se aktuálního vývoje EU a její budoucnosti, kriticky se zamyslet nad taktickými aspekty našeho působení v EU a vyvodit z toho konkrétní „nápravná“ opatření;
- posílit jednotnost vnější prezentace ČR v důležitých otázkách EU a minimalizovat nežádoucí „externalizaci“ vnitřních rozporů;
- kriticky se zamyslet nad tím, jak nás partneři v EU vnímají, jaký obraz EU vytvářejí naši politici, naše média a návazně rozpracovat postupy směřující ke zlepšení vnímání ČR v EU (vlajka EU nad Hradem je dobrý krok, ale chce to mnohem víc a systematicky); nehovoříme až příliš často o EU jen jako o něčem, co je „mimo nás“?; o něčem, co nás z byrokratických pevností Bruselu diriguje, šikanuje a okrádá o svébytnost?

- rozšířit politickou debatu o důležitých otázkách směřování EU a ČR v ní (cestou může být toto fórum, stejně jako kulaté stoly MZV); politická reprezentace musí vnímat úzkou spojitost české domácí a unijní politiky; uvědomujeme si vždy dostatečně, že jsme součástí EU, že EU jsme také my?;
- přijmout opatření na podporu silnějšího zapojení občanů do evropské debaty; příležitostí k tomu budiž letošní „Evropský rok občanů“;

Celkově je pak třeba dostat naši evropskou debatu do racionální, pragmatické polohy. Na jedné straně bychom měli usilovat například o „oddémonizování Bruselu“ (evropských institucí), který opravdu za všechno nemůže – vezme, že se na něj občas svádí vina za špatná rozhodnutí členských zemí, a že třeba někdy hájí zájmy českých občanů proti českým institucím (nedávný případ cen služeb mobilních operátorů);

Na druhé straně je žádoucí zachovat si střízlivý přístup k evropské integraci a k evropským institucím: zdaleka ne všechno se nám musí líbit, zdaleka ne vše je nutně v našem zájmu. Volejme tudíž po důsledném uplatňování principu subsidiarity, po silné roli národních parlamentů, braňme se některým návrhům po pečlivé analýze, ale jednejme věcně, racionálně a s vědomím širokého kontextu.

Osobně jsem nicméně pevně přesvědčen, že:

- v zájmu ČR je stabilní a silná eurozóna, na níž je naše ekonomika zásadním způsobem napojena;
- nepochybně je v zájmu České republiky prohlubování vnitřního trhu a odstraňování překážek pro naše zboží. Jsme proexportní otevřená ekonomika a proto se vnitřní trh dostává do pozice nezpochybnitelné priority;
- v zájmu ČR je efektivně využívat finanční zdroje, které z EU získáváme; ke své škodě máme tendenci na toto občas zapomínat; statistiky dokládají, že „čistá pozice“ ČR – jinými slovy čistý „zisk“ ČR z členství v EU dosahuje úctyhodné částky 250 miliard korun;
- v zájmu ČR je další rozšiřování EU, posouvající zónu míru, stability a volného obchodování;
- v zájmu ČR je silná a koherentní společná zahraniční a bezpečnostní politika za předpokladu, že reprezentuje zájmy celé EU;
- v zájmu ČR je další rozvíjení společné obranné a bezpečnostní politiky EU v situaci kdy Evropa bude nucena v této sféře spoléhat stále více sama na sebe;

to není zpochybnění naší příslušnosti k NATO, to je realita, to je posílení schopnosti reagovat na vývoj v našem blízkém okolí, jak například nedávno v severní Africe;

- a konečně v zájmu ČR je, abychom byli vnímáni jako konstruktivní evropská země, podílející se na rozvíjení společného evropského projektu, a také jako země, která má i díky své historické zkušenosti a expertíze schopnost do tohoto projektu vnášet něco specificky „svého“ a celek obohacujícího. V tomto směru bychom měli navázat i na myšlenkový odkaz Václava Havla.

Zahraniční politika země vyrůstá z kvality politiky vnitřní. Doufám, že se jednou dostaneme ke kvalitní věcné diskusi oproštěné od osobních zájmů a ambicí jednotlivců a především k silné a konsensuální jednotné evropské politice.